

Іван Ярмошик
доктор історичних наук, професор
Житомирський державний університет імені Івана Франка

**НОВА КНИГА ПРО ІСТОРІЮ СЕЛА ХОДОРКІВ
ПОПІЛЬНЯНСЬКОГО РАЙОНУ.**

Рецензія на книгу: Криворучко І. Ходорків. Історія села. – Житомир: ФОП О.О.Євенок, 2016. – 160 с.

Житомирське історичне краєзнавство має давні добрі традиції досліджень історії населених пунктів, малої нашої батьківщини, містечок і сіл краю. Вони започаткувалися іще у XIX ст. Спочатку приклад таких вивчень показали польські автори, як-то Т. Свенцький – правник, географ, вихованець Львівського університету; Т. Ліпінський, Т. Стецький, Е. Руліковський та інші. У другій половині XIX ст. до таких наукових пошуків долучилися й місцеві науковці, серед них священники А. Сендульський, А. Хойнацький, журналісти В. Аскоченський, Л. Крушинський, Л. Рафальський, відомі науковці М. Максимович, В. Антонович, М. Грушевський та інші автори. Не зникла така добра традиція в часи радянської історіографії, хоч тодішні дослідження ідейно обмежувалися вивченням у першу чергу подій революційної, класової боротьби (не плутати з національно-визвольною боротьбою), сторінками партійної історії, колгоспного будівництва та розвитку колективних сільських господарств, подій Великої вітчизняної війни. Найбільш показовим прикладом у цьому науковому доробку є багатотомна «Історія міст і сіл Української РСР». Автор далекий від думки, щоб применшувати наукові заслуги краєзнавців Житомирщини радянського часу. В доробку багатьох із них, як-то Я. Галайчука, В. Місяця, А. Липка, М. Костриці, М. Брицуна, В.Ліпінського та інших є чимало вартісних оригінальних історико-краєзнавчих розвідок.

Все ж у той час бракувало комплексних великих за обсягом монографічних досліджень, обсяг яких визначався б не кількістю описаних населених пунктів, а кількістю і ґрунтовністю залученого, проаналізованого і викладеного друком на сторінках наукового видання історико-краєзнавчого дослідження.

Новий поштовх у розвитку таких наукових студій стався в умовах незалежної України, коли до розвитку краєзнавчого руху долучився новий широкий загал патріотів-дослідників, зникли тематичні обмеження досліджень, полегшився доступ до джерельної бази. Історіографічний аналіз цього етапу іще попереду.

Підтвердженням кращих традицій історико-краєзнавчих вивчень населених пунктів Житомирщини став вихід книги Ігоря Криворучко «Ходорків. Історія села».

Ігор Григорович Криворучко філолог та юрист за освітою, першу вищу освіту отримав у стінах Житомирського державного університету імені Івана Франка, закінчив філологічний факультет у 1992 р, потім було навчання у Національній Академії Внутрішніх справ, де здобув фах юриста у 1997 р. Багато років І. Криворучко працював у правоохоронних органах, був заступником начальника обласного управління Міністерства внутрішніх справ України в Житомирській області.

Після виходу на пенсію Ігор Григорович почав втілювати свою давню мрію – написати історію рідного Ходоркова, де він народився у 1967 році. Його здавна приваблювали славні сторінки його минулого. пов'язані із козацтвом, культурно-просвітницьким рухом, військовими подіями, постаті відомих історичних осіб, як-то хроніст Йоахим Єрлич, гетьман Іван Самойлович, козацький полковник Іван Попович, письменник і громадський діяч Пантелеймон Куліш, бібліофіл-колекціонер Костянтин Свідзінський та інші.

Історія Ходоркова і раніше привертала увагу дослідників. Досить велику статтю про село знайдемо у відомому польському енциклопедичному

виданні «Słownik geograficzny królestwa polskiego i innych krajów słowiańskich», автором якої був знаний на Київщині історик Едвард Руліковський і де Ходорків названий містечком Сквирського повіту Київської губернії [1]. Грунтовний нарис про Ходорків у 1870 р опублікував відомий український історик Володимир Антонович. На жаль, цей нарис не був завершений [2].

І. Криворучко опрацював широке коло історичних джерел: літописні свідчення, публікації на шпальтах періодичних видань, мемуарні твори, раніше не задіяні архівні джерела. Внаслідок таких скрупульозних пошуків читачі-шанувальники рідної історії отримали важливе комплексне дослідження про історичну долю Ходоркова від часів Київської Русі до сьогодення.

Автор приділив увагу і проблемі походження назви містечка, наводить дві версії з цієї проблеми. Одну – від патронімічного українського «Ходор – Федір» другу – від англосаксонського «hador – пильний, жвавий». І.Криворучко уникнув більш чіткого власного тлумачення цієї проблеми. Погоджуюсь, що питання походження назви, особливо давніх населених пунктів, здебільшого, є проблемою неможливою для категорично-остаточного з'ясування і залишає широке поле для філософських та філологічних роздумів і тлумачень. На мою думку ближчою до істини є патронімічна версія походження назви Ходоркова від особового імені Ходор – Федір (Хведір). Тим більше, що таких назв не бракує на суміжних із Ходорковим регіонах Житомирщини та Київщини. Прикладом можуть бути Бердичів від Бердича, Житомир від Житомира, Київ від Кия, Яроповичі від Ярополка тощо.

Не вважаю за необхідне переповідати зміст монографії І. Криворучка, читач сам із задоволенням це зробить. Хочу відмітити, що книга має добре продуману структуру, витриману у проблемно-хронологічному принципі і з широким застосуванням принципу історизму у позитивістському дусі із залученням історично-компаративістського підходу. В результаті ми маємо

досить об'єктивне дослідження історичної долі містечка/села Ходорків з помітною суб'єктивно-патріотичною позицією автора, що є цілком зрозумілим для людини, закоханої у свою малу батьківщину.

І. Криворучко рівномірно висвітлив усі хронологічні етапи історичного розвитку Ходоркова: часи Київської Русі, литовсько-польський період, козацькі сторінки його історії. Чимало уваги автор приділив усім аспектам розвитку містечка у ХІХ столітті. Особливо акцентував на просвітницьких моментах, зокрема постаті відомого бібліофіла-колекціонера Костянтина (Каєтана) Свідзінського, який у середині ХІХ ст. співпрацював із Київською тимчасовою комісією для розгляду давніх актів. За його поданням комісія у своїх виданнях видрукувала чимало важливих документів з історії України [3]. Він же допомагав вищезгаданому Е. Руліковському у його історичних дослідженнях [4].

На сторінках книги І. Криворучка знайдемо чимало переконливих статистичних відомостей, які відображають соціально-економічний розвиток Ходоркова упродовж ХІХ – ХХ ст.. Автор детально висвітлив участь жителів села у національно-визвольних змаганнях 1917 – 1920 рр., у битвах на фронтах Великої вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. На сторінках дослідження знайдемо розповідь про господарський розвиток села у радянський час. Приємно, що розповідь про поступ села є детально персоніфікованою. І. Криворучко згадує багатьох жителів села, які своєю працею залишили добрий спомин про себе. І це є переважно прості сільські трударі, які поруч із гетьманами, полковниками, князями, графами, письменниками творили славу України та її мальовничого куточка Ходоркова.

До цього додаю, що книга багато ілюстрована картосхемами, зображеннями місць археологічних пам'яток, портретами історичних діячів, прекрасними краєвидами села і околиць. Це додатково справляє добре емоційне естетичне враження про Ходорків.

Загалом можна підсумувати, що книга І. Криворучка «Ходорків. Історія села» помітно збагачує наукові здобутки історичного краєзнавства

Житомирщини. Вона стане в нагоді учням загальноосвітніх шкіл, учителям, студентам, усім, хто цікавиться рідною історією.

Література

1. Rulikowski E. Chodorków.// Słownik geograficzny królestwa polskiego i innych krajów słowiańskich. - T. 1. – Warszawa, 1880. – S. 608 – 610.
2. Антонович В. Местечко Ходорков // Киевские губернские ведомости. – 1870. – № 46, 51, 53.
3. Ярмошик І. Волинь в історико-краєзнавчих дослідженнях ХІХ – ХХ століть. Житомир: Волинь, 2006. – С. 34.
4. Dubiecki M. Przedmowa wydawcy // Rulikowski E. Opis powiatu Kijowskiego. – Kijow – Warszawa, 1913. – S. II– III.